

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

(востаннє від 28.08 2020 р.)

А. А. Мазаракі

**РЕЛІГІЄЗНАВСТВО/
RELIGIOUS STUDIES**

**ПРОГРАМА/
COURSE SUMMARY**

Київ-2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: Губицький Любомир Володимирович

Програму для освітнього ступеня « молодший бакалавр» обговорено та схвалено на засіданні кафедри філософських та соціальних наук протокол № 30 від 30. 06. 2020

Рецензенти:

Кравченко А.А., завідувач кафедри філософії, соціології та політології, доктор філософських наук, професор;

Василенко А.В., доцент кафедри фінансів, канд. екон. наук

Поживанов О.М. координатор громадської організації «Фонд муніципальних реформ «Магдебурзьке право»

Навчально-методичне видання

**РЕЛІГІЄЗНАВСТВО/
RELIGIOUS STUDIES**

**ПРОГРАМА
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни “Релігієзнавство” призначена для студентів початкового рівня вищої освіти «молодший бакалавр» КНТЕУ денної форми навчання галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ

Важливе місце в підготовці висококваліфікованих спеціалістів у вищих навчальних закладах належить гуманітарним дисциплінам. Серед них – дисципліна «Релігієзнавство»: знання про походження та сутність релігії, її місце і роль в соціально-політичному, духовно-моральному житті суспільства.

Предмет: сутність, закономірності, виникнення та розвитку релігії і релігійних організацій; особливості кожної із світових релігій; характеристика релігійних процесів в Україні.

Мета дисципліни полягає у розкритті та усвідомленні основних положень теорії релігії та проблем сучасного релігійного життя. Цілі дисципліни визначають конкретні завдання.

Завдання навчальної дисципліни:

- розкрити теоретичні засади релігії, визначити передумови її виникнення, тенденції функціонування та розвитку;
- розглянути історію становлення релігії та релігійних організацій;
- розкрити специфіку релігійних процесів в Україні, визначити місце і роль у сучасному світовому релігійному житті;
- сприяти збагаченню духовного світу студентів, зростанню інтересу до самостійного творчого осмислення релігійної спадщини, власній участі в релігійному будівництві в Україні;

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання:

- теоретичні засади сучасних суспільних процесів і рушійні чинники, що впливають на соціокультурну діяльність держав на світовій арені;
- основні етапи розвитку світового історичного процесу;
- основні механізми реалізації всесвітньої історії.

вміння

- виявляти фактори, що впливають на соціальну діяльність держав;
- змістовно і послідовно аналізувати положення політики окремих держав світу в царині свободи людини та громадянина.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна “Релігієзнавство” як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

✓ Фінанси, банківська справа та страхування

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК 5	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	5-12
ЗК 11	Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	3-11
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН 14	Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.	4-12
ПРН 16	Знати свої права і обов’язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	5-12

II. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Релігієзнавство як вчення про релігію. Взаємозв'язок теологічного і філософського підходів до вивчення релігії. Релігія як історична форма світогляду, як особливе світосприйняття та світорозуміння. Сутність, природа та основні ознаки релігійної віри. Особливості методології розуміння релігії.

Різноманітність релігійних напрямків та їх класифікація. Плем'яні культури, національно-державні релігії та світові релігії. Політеїстичні та монотеїстичні релігії. Атеїзм, деїзм, пантеїзм.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5

Додатковий: 6, 11, 12, 15

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 2. РАННІ ФОРМИ РЕЛІГІЇ

Основні теорії походження релігії. Джерела архаїчної релігійності. Особливості первісних релігійних поглядів. Специфічні ознаки „міфологічного” мислення.

Основні форми та загальні риси первісних культур. Анімізм. Фетишизм – різновид анімізму. Магія. Табу. Тотемізм. Культ поховання. Реінкарнація. Ініціації. Шаманізм як форма діяльності служителів культу. Релігійний культ вождів. Культ племінного бога. Аграрні релігійні культури.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 5

Додатковий: 15, 16, 21, 22

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 3. ТРАДИЦІЙНІ РЕЛІГІЇ СВІТУ

Характерні риси язичницької релігії у різних народів світу. Особливості давньослов'янського язичництва. Змістовна наповненість та функціональна значимість язичницьких богів.

Релігії Індії. Ведичний період. Пантеон Вед. Брахманізм. Джайнізм. Індуїзм і його особливості. Сектантство в індуїзмі. Кришнаїзм.

Релігії Китаю. Божества і ритуали у Стародавньому Китаї. Культ Неба. Конфуціанство. Даосизм як релігійне і культурне явище. Релігії в Японії. Синтоїзм – релігія культури природи.

Іудаїзм – одна з найдавніших релігій світу. Історія іудаїзму та його священні книги – Танах, Тора і Талмуд. Догматика і загальні риси іудаїзму. Культ іудейської релігії. Іудаїзм як релігія закону. Обряди та звичаї. Напрямки іудаїзму в сучасному світі. Хасидизм. Караїми в історії іудейської релігії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3, 5

Додатковий: 16, 18, 21, 23, 25

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 4. ПОХОДЖЕННЯ ТА СУТНІСТЬ ХРИСТІЯНСТВА

Історичні передумови виникнення християнства. Ідейні джерела християнського віровчення. Новозавітна література про Христа. Теологічні та історичні джерела про походження Ісуса Христа. Проповідь Христа та його вчення. Місіонерська діяльність апостолів.

Історія становлення та розвитку християнства. Еволюція християнської церкви. Відносини християнських громад і держави в історії християнських церков. Перетворення християнства на державну, панівну релігію в Європі. Християнство як об'єднавчий чинник Європи. Еволюція християнства та формування його догматики та культу. Впорядкування християнського віровчення. Вселенські Собори і розколи церкви. Формування Символу Віри у християнстві. Ранні ересі (монтанізм, гностицизм, антитринітаризм, маніхейство, новатіанство, аріанство). Розкол християнства 1054 р. Екуменічний рух. Сучасне християнство як світова релігія.

Список рекомендованих джерел:

Основна література: 4, 5

Додаткова література: 7, 14, 25, 27

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 5. ПРАВОСЛАВ'Я

Православ'я як різновид християнства. Історія виникнення та становлення православ'я. Відмінності православ'я від інших християнських конфесій. Православне віровчення і культ. Поняття треби у православній церкві. Таїнства: хрещення, миропомазання, причастя (євхаристія), покаяння (сповідь), священство (рукоположення або хіротонія), шлюб, елеопомазання (маслосвяття) у православ'ї. Церковний календар та його значення для християнських свят. Православні свята: великі, середні і малі; перехідні, неперехідні, загальні, храмові. Неділя. Пасха (Великдень) – свято усіх свят. Православні пости і традиції релігійного життя. Багатоденні та

одноденні пости. Гуманістичне значення християнської обрядовості. Місце і роль православ'я в сучасному світі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5

Додатковий: 1, 2, 5, 7, 14

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 6. КАТОЛИЦИЗМ

Основні етапи історії католицизму в Європі. Історія виникнення та становлення інституту папства. Місце і роль кардиналів в ієрархічній структурі католицизму. Значення католицьких чернечих орденів. Практика Вселенських соборів. Структура сучасної католицької церкви. Східні Церкви в євхаристійній єдності з Римом.

Особливості католицького віровчення, догматики та обрядовості. Догмат про запас добрих справ, про непогрішність Папи Римського, про непорочне зачаття. Вчення про індульгенції. Шанування Богородиці. Поняття целібату. Театралізований культ в католицизмі. Шанування реліквій. Культ мучеників.

Екуменічна роль католицизму в сучасному світі. Духовний вплив католицизму на соціальне, політичне та економічне життя віруючих. Основні напрями діяльності Римо-католицької церкви. Особливості догматики, обрядовості та соціального вчення католицизму в сучасних умовах.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5

Додатковий: 1, 4, 8, 9, 11

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 7. ГРЕКО-КАТОЛИЦИЗМ

Втілення ідеї відновлення християнської єдності. Спроби налагодження зносин між Ватиканом і Руссю (1204 р., 1246-1247 рр., 1254 р.). Флорентійський собор 1439 р. Берестейський собор 1596 р. Умови прийняття унії та ставлення до них української шляхти та короля Сигізмунда III. Українська уніатська ієрархія. Зародження греко-католицизму в Україні. Козацький чинник у питанні релігійного об'єднання Русі.

Місце і роль унії у пробудженні національної свідомості українців. Греко-католицька церква в Східній Європі (кінець XVIII – початок ХХ ст.). Уніатський собор у Замості (1720 р.). Митрополитство А.Шептицького (1900-1944 р.).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5

Додатковий: 1, 3, 4, 8, 9, 11

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 8. ПРОТЕСТАНТИЗМ

Історичні умови виникнення протестантизму. Період Реформації. Відмінності протестантизму від православ'я і католицизму; особливості його догматики і культу. Виправдання людини вірою. Основоположні віроповчальні принципи протестантизму. Етика протестантизму.

Основні напрямки протестантизму: лютеранство, кальвінізм та англіканство. Мартін Лютер і лютеранство. Головні догмати лютеранського вчення. Кальвінізм як різновид реформаторського руху. Особливості пресвітеріанства та англіканства, анабаптизму, менонітства, квакерства.

Друга хвиля протестантизму: баптисти, євангелісти, п'ятдесятники, методисти, адвентисти, свідки Єгови, мормони.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5

Додатковий: 1, 4, 8, 9, 11

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 9. БУДДИЗМ ЯК СВІТОВА РЕЛІГІЯ

Зародження буддизму, історія та географія його розповсюдження. Основні постулати. Чотири «істини» буддизму. Закон карми та етика буддизму. Практика медитації. Буддистський канон. Головні школи буддизму. Духовна роль буддизму в історії народів Азії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5

Додатковий: 1, 13, 15, 16, 20

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 10. ІСЛАМ ЯК СВІТОВА РЕЛІГІЯ

Історія ісламу. Одкровення Муххамеда - пророка Аллаха та його діяння. Мусульманські священні книги: Коран, Сунна, Тафсір. Основні догмати ісламу: п'ять стовпів віри, сім віроповчальних положень. Культ та свята ісламу. Умма в житті мусульман. Шаріат і його норми. Релігійна організація ісламу: муфтїї, муедзин, хатїб, імам. Основні общини ісламу: сунїти, шїїти, хариджити. Місце і роль халїфату у поширенні ісламу в світі. Сучасний розкол мусульманського світу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5

Додатковий: 1, 13, 15, 16, 20

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 11. РЕЛІГІЙНІСТЬ І ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Витоки українського православ'я. Прийняття християнства та перетворення його в державну релігію князем Володимиром. Православ'я на українських землях литовсько-польської доби (XIV – середина XVII ст.). Сутність церковних реформ у XVII ст. Старообрядництво. Скасування патріархату Петром I. Російське православ'я на службі Російської імперії.

Сутнісні риси українського православ'я, його відмінності від російської православної традиції. Рух за автокефалію українського православ'я та його наслідки (1917 – 1930-ті роки). Церква в Україні атеїстичної доби. Репресії проти духовенства, знищення храмів, використання церков не за призначенням, продаж церковних цінностей. Між православні церковні колізії в Україні 90-х років XX ст. Стан та динаміка розвитку релігійних відносин в сучасній Україні. Загострення стосунків між православними релігійними організаціями в Україні на початку XXI ст. Ідея створення в Україні єдиної православної помісної церкви.

Рішення Львівського собору 1946 р. та подальше існування греко-католицької церкви в Україні («катакомбної»). Відновлення в 1989 р. і розвиток Української греко-католицької церкви в незалежній Україні. Римо-католицизм, протестантизм, іслам, іудаїзм та інші релігії в сучасній Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5

Додатковий: 1, 2, 3, 4, 5

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 12. БІБЛІЯ ЯК СВЯЩЕННА КНИГА І ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Біблія як священна книга. Історія виникнення та структура Старого Заповіту. Основний зміст старозавітних книг. Основний зміст Нового Заповіту в структурі Біблії. Гуманістичний вплив Біблії на різні сфери духовного життя сучасної цивілізації. Сучасне тлумачення Біблії. Морально-етичні цінності Біблії. Значення декалога та Нагорної проповіді в християнстві. Моральний компендіум Діянь апостолів, Послань апостолів. Застережне значення Апокаліпсису. Суть і значення апокрифічної літератури, кумранських рукописів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 5

Додатковий: 1, 2, 3, 4, 7, 14

Інтернет – ресурси: 1-7

5. Список рекомендованих джерел¹

1. Основний

1. Борисова З.О. *Основи релігієзнавства*. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 288 с.
2. Гнот С.І. *Релігієзнавство*. – Л.: ЛДУФК, 2011. – 163 с.
3. Докаш В.І. *Загальн ерелігієзнавство*. – Чернівці: Рута, 2009. – 184 с.
4. Лубський В.І., Лубська М.В. *Історія релігій: Підручник*. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 696 с.
5. *Релігієзнавство: Навчальний посібник / А.Г.Баканурський та ін.* – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 304 с.

2. Додатковий

1. Академічне релігієзнавство: Підручник. / За наук. ред. професора А.Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. – К.: Видання місійного товариства “Нове життя. Кемпус Крусейд Фор Крайст”, 1992. – 959+296 с.
3. Библия: Книги священного писания Ветхого и Нового Завета. – М., 1976.
4. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К.: Наук. думка, 1988. – 259 с.
5. Дудар Н.П. Новірелігійнітєчїї: український контекст. – К., 2000. – 132 с.
6. Духовність / Гл.ред. В.Дудик. – К., 2008. – 686 с.
7. Єрмановська Г.Е. Релігії народів світу. – К., 2014. – 319 с.
8. Історія світової релігієзнавчої думки / Уклад. Н.С.Мизак. – Чернівці, 2012. – 159 с.
9. *Історія релігії в Україні: Навч. посібник*. – К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 735 с.
10. Кабо В. Происхождение религии: история проблемы. – Канберра: Алчеринга, 2002. – 149 с.
11. Калінін Ю.А., Харьковеценко Є.А. *Релігієзнавство: Підруч.* – К.: Наук. думка, 1998. – 335 с.
12. Колодний А.М. *Релігієзнавчий словник*. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 389 с.

¹ Курсивом позначені джерела, наявні в бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету

13. Конфесіологія релігії / за ред.. А.М.Колодного. – К., 2009. – 237 с.
14. Латигіна Н.А. *Іслам: шлях крізь століття. Мнографія.* / Н.А.Латигіна. – К.: КНТЕУ, 2016. – 360 с.
15. Лешан В.Ю. *Короткий релігієзнавчий словник.* – Чернівці: Рута, 2007. – 128 с.
16. Лешан В.Ю. *Основи релігієзнавства.* – Чернівці, 2010. – 359 с.
17. Лубський В.І. *Історія релігій: В 2 т. Т.1.* – К., 2007. – 383 с.; Т.2. – К., 2008. – 423 с.
18. Лубський В.І., Предко О.І. *Психологія релігії: Підручник і хрестоматія.* – Ч.1.: – Київ: “Центр учбової літератури”, 2004. – 208 с.
19. Лубський В.І. *Релігієзнавство.* – К.: Вілбор, 1997. – 480 с.
20. Людина: дух, душа, тіло /Я.Білик. – Х.: Лівий берег, 1999. – 147 с.
21. *Отче наш. Молитовник.* – Ужгород: Карпати, 1991. – 351 с.
22. *Практичне релігієзнавство / За ред.. проф. А.Колодного.* – К., 2012. – 314 с.
23. *Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І.Лубського, В.І.Теремка.* – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 408 с.
24. *Релігія в сучасному світі /Г.Теодорович; Г.Зімонь.* – Л.: Свічадо, 2007. – 504 с.
25. *Світоглядні основи та наукові докази Розумного Задуму в генезі життя та Всесвіту.* – Острог, 2014. – 364 с.
26. Слобідський С., протоієрей. *Закон Божий.* – К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2003. – 654 с.
27. Шепетяк О. *Історія релігій : у 3 т.* – Жовква: Місіонер, 2019. Т.1. – Жовква, 2019. - 496 с.; Т.2. – Жовква, 2019. – 398 с.; Т.3. – Жовква, 2020. - 394 с.
28. MacCulloch Diarmaid. *A History of Christianity The First Three Thousand Years Paperback.* – London, 2009. – 396 p.

Internet-ресурси

1. http://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/theology (Релігійно-інформаційна служба України)
2. <http://religions.unian.ua/orthodoxy> (Православний відділ УНІАН)
3. <https://ukreligieznastvo.wordpress.com/uar/> (Українська асоціація релігієзнавців)
4. <http://ers.mar.in.ua/index.php/ua/> (Релігієзнавчі нариси)

5. <http://religii.rbc.ua/rus/v-ukraine-prezentovan-novyuy-nauchno-populyarnyy-filosofsko-11092013093900> (журнал «Апейрон»)
6. <http://mar.in.ua/ua/> (молодіжна асоціація релігієзнавців)
7. <http://tureligious.com.ua/> (портал філософія та релігієзнавство)